

Eötvös József
összes költeménye

Mercator
Stúdió

Minden jog fenntartva, beleértve bárminemű sokszorosítás, másolás és közlés jogát is.

A magyar irodalom és kultúra értékeinek ápolása és terjesztése érdekében az Országos Széchenyi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtárával együttműködve kiadja a Mercator Stúdió.

Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője

Műszaki szerkesztés, tipográfia: Dr. Pétery Kristóf

ISBN 963 606 341 9

© Mercator Stúdió, 2006

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.

www.akonyv.hu

Tel/Fax: 06-26-301-549

Mobil: 06-30-305-9489

e-mail: petryk@axelero.hu

EÖTVÖS JÓZSEF

ÖSSZES KÖLTEMÉNYE

(1813-1871)

Tartalom

A MEGFAGYOTT GYERMEK.	5
A NYUGALOM.	6
HOLDVILÁG.	8
A SAJKA.	8
DALNOK ÉS KIRÁLY.	9
BEDGELLERT.	10
BUCSÚ.	11
AZ ÉLET FÁJA.	12
SZÖRNYEN SZÉP.	13
A KÍSÉRTET.	14
A VÁR ÉS A KUNYHÓ.	15
REMÉLJI!	19
A TOKAJI HEGY.	20
A BEFAGYOTT VISZTULÁHOZ.	21
ÁLOM.	21
A NAP MIKOR...	22
MOLNÁRLEÁNY.	22
SZERENCSE S NYUGALOM.	23
ELVÍRÁHOZ.	25
ŐSZ.	26
EGY ÚJSZÜLÖTT GYERMEK HALÁLÁRA.	27
MAHOLNAP SÍR TAKARJA.	28
A MULT.	28
BOLDOGSÁG.	29
TANÁCS.	30
ÉN IS SZERETNÉM...	30
KLÁRI DALA.	32
PANASZOK.	32
MOHÁCS.	33
A TÓHOZ.	34
OH LENNÉK FELHŐ...	34
VÉGRENDELET.	35
A ZÁSZLÓTARTÓ.	36

A MEGFAGYOTT GYERMEK.

Ily késő éjtszaka ki jár
Ott kinn a temetőn?
Az óra már éjfélét ütött,
A föld már néma lőn.

Egy árva gyermek andalog,
Szívét bú tölti el;
Hisz az, ki őt szerette még,
Többé már fel nem kel.

Anyja sírjára ül, zokog
Az árva kis fiú:
»Anyám, oh kedves jó anyám!
Szívem beh szomorú!

Mióta eltemettek itt,
Azóta bús fiad.
Nincs a faluban senki most,
Ki néki csókot ad;

Nincs senki, a ki mondaná:
Szeretlek gyermekem!
Pusztá a ház, hideg szobám,
Nem fűtenek nekem.

Melléd temetve én is itt
Miért nem nyughatom?
Szegény és elhagyott vagyok,
Hideg a tél nagyon!«

Az árva búsan zengi így
Kinos panaszait;
Feelve rá a téli szél
Üvöltve felsivít.

A gyermek fázik, könnyei
Elállnak arczain;
Borzadva néz körül, de itt
A holtak hantjain

Mély nyugalom uralkodik;
A csend irtóztató,
Csak szél sohajt a fákon át,
Sziszegve hull a hó.

Fölkelve, jaj! de nincs erő;
Lankadva visszadűl
A kedves dombra, - felsohajt,
S mély álomba merül.

És ím az árva boldogúl,
Jól érzi most magát:
Elmúltak minden gondjai;
Az álom hív barát.

Szive még egyszer feldobog,
Mosolygnak ajkai;
Csöndes-nyugodva alszik ott -
Mehaltak kínjai.

1833.

A NYUGALOM.

A keresztnél méla csendben
Úl a remete,
A homályos erdőségen
Függ tekintete.

Mint mikor, ha béke léssen
Hosszu harcz után,
S fehér zászlókat tűzünk ki
A várak falán:

Úgy ez aggnak homlokán is
Már felvonta rég
Fehér színű lobogóját
A szent békeség.

A keserv vezette egykor
Az ifjút ide,
És e kunyhó szűk körében
Folyt le élete.

Most nyugodtan visszanézhet
Múlt korára ő,
Mint egy védfal áll előtte
Az elmúlt idő.

»Hála néked üdvözítőm, -
Így imádkozik -
Hogy elmúltak a keservek,
S szívem nyughatik.

Mindazok, kiket szerettem,
Régen nyugszanak,
S kínos vágyim s a reménység
Már nem bántanak.

Mint a lombveszített tölgyfa
Állok mostan itt,
És a vész, bármint dühöngjön,
Fel nem háborít«.

Mély gondokban elmerülve
Űl a remete,
Fájdalom és öröm nélkül
Hallgat érzete.

A kunyhóhoz vig kedvében
Gyermek közeleg,
És az aggot tisztelettel,
Így szólítja meg:

»Áldj meg engem, szent remete,
Hogy boldog legyek!
A faluból jöttem hozzád,
Eprekért megyek.

Im rózsákat hoztam néked,
Nemde szépeket?
A szomszédok is csodálják
Kicsi kertemet«.

Az agg férfiú megáldja
A jó gyermeket,
S ez, rózsáit általadva,
Vígan elsiet.

Némán ül az agg sokáig,
A rózsákra néz,
S rég lecsillapult szívében
Feltámad a vész.

Visszagondol szebb korára,
Hol gyönyört ígért
Neki is a gazdag élet,
Mint küzdelmi bért.

Hol a lyányka bíbor ajkkal
Szerelemről szólt,
S elmerülve nézetében
Ő is boldog volt.

Régen elvirúlt tavasznak
Szebb virágira
Gondol vissza - s egy nehéz csepp
Húll rózsáira.

1834.

HOLDVILÁG.

Ha a nap leszállva eltűnt,
Mint egy fényes képzelet,
S a sötét éj fátyolával,
Elterül a föld felett:

Szívesen andalgok akkor
A harmattelt réteken,
És a hallgató természet
Nyugodalmat ad nekem.

Mint ha aggnak homlokára
Hint ezüstöt az idő,
S nyugodalmat nyer végtére
A sokáig szenvedő:

Úgy talál e föld nyugalmat,
Ha a nap lement,
És a holdvilág magasról
Rá ezüstöt önt.

1834.

A SAJKA.

Egy sajka lejt magánosan
A néma tó felett,
Messzűnнен által-hallani
Lapátütéseket.

S ime most hangosb az ütés,
A part felé közelg,
Hol a habok tajtéka közt
A holdvilág enyelg.

S egyszerre csend uralkodik
Megint az éjtszakán,
Elérte partját s ott pihen
A hosszú út után.

Ekkép haladsz te, árva szív,
Homályos útagon;
Majd egykor megpihensz te is,
Nem ösmert partokon!

1835.

DALNOK ÉS KIRÁLY.

Szélvész üvölt, - a tenger
Egy sajkát zúg körül,
Rajt' egy öreg király és
Egy ifju dalnok ül.

S mig korona övedzi
Az aggnak ősz haját,
Még fris babér az ifju
Redőtlen homlokát.

»Mit ér mostan hatalmam, -
Szól búsan a király; -
Ki annyi harcban győzött,
Dicsetlen sírt talál.

A nép könnyen felejtí
Meghalt királyait,
Csak a ki jutalmazza,
Említi tetteit«.

,Isten veled, szerelmem! -
A dalnok énekel; -
Isten veled örökre,
Ifjadjak halni kell.

Ha majdan énekemnek
Ismétled hangjait,
Gondolj reám is akkor,
Ki némán fekszem itt.

Elég gyönyört találtam,
Ne sírj, oh kedvesem:
Szerettem, énekeltem,
És ez elég nekem'.

S a tenger inkább ordít,
A szél inkább füttyül,
A sajka szirtre vetve,
Törötten elmerül. -

Megszűnt a vész, nyugodtan
Áll a tenger megint,
A holdvilág felkelve,
Reá ezüstöt hint.

A dalnok fris babérja
Fenn úszik tükörén:
Az aggnak koronája
Temetve fenekén.

1835.

BEDGELLERT.

Egy kromlech áll magánosan
Bedgellert völgyiben,
Alatta tört fegyver között
Egy welsz vitéz pihen.

S egy ifju sír a kő felett,
Ki tudja azt, miért?
A mult csatákért könnyezik,
Vagy tán a kedvesért?

Ki az, s mily harczban vérezett,
Kit itt temettek el?
A kő mohos, faragtalan
S ezekre nem felel.

De a keserv a kő felett
Beszélőbb felírás,
Mint szó, melyet hiú utód
A sírkövekre ás.

A hős és a pásztorfiu
Nem oly különbözök:
Keserv az ember élete,
Hidd, mind kesergtek ők.

1835.

BUCSÚ.

Isten veled, hazám, bátrak hazája,
Isten veled, te völgy, ti zöld hegyek!
Gyermek-reményim a bánatim tanyája,
Isten veled, én messze elmegyek;
Ha visszatérek, boldogulva, hon,
Hadd lássam népemet virányidon!

Nem mint Helvétia hótakart tetői,
Nem nyúlnak oly magasra bérczeid,
S tán szebbek a Provence daltelt mezői,
Mint zöld kalászt hullámzó téreid:
Virág mit ér, mit ér a bércz nekem?
Hazát kíván, hazáért ver szívem.

Az ég egy kincset ad minden hazának
S a nemzet híven őrzi birtokát;
Császárról szól a francia fiának,
Büszkén mutatja Róma ó falát,
Hellásznak kincse egy elomló rom:
Tiéd, hazám, egy szentelt fájdalom.

Hallgatva áll Rákosnak szent határa,
Ah, régen hallgat immár a magyar!
S az ősök elenyészett nyomdokára
Az esti szellő új fűvényt takar;
Hallgatva áll a tér, szívünk szorul,
S egy köny beszél hazánk nagyságirul.

S egy köny Budáról, mely magas tetőjén
Sötétén áll, egy bús emlékezet,

Nagy sírköve hazámnak temetőjén,
S ráírva mind, mi véle elveszett;
Régen szétdönté az idő falát,
Kövén meglátni a csaták nyomát.

S még áll Mohács, még áll! magasbra nőnek
Az új barázdán s régi hősökön
Kalászhai, erőt ad a mezőnek,
Bár rég lefolyt, a férfitér-özön.
Nincs kő határán, nincsen kúnhalom,
De áll a tér s nem vész a fájdalom.

S nem veszhet el, míg az ezüst Dunának
Nagy tükörén egy honfiszem pihen,
S magyar lakik a parton, s a hazának
Csak egy romlatlan gyermeke leszen;
Buda-, Mohács-, Nándornál elfutó,
Tán honom könnye vagy te, nagy folyó?

S oh én szeretlek néma bánatodban,
Hazám, szeretlek könyeid között,
Égőn szeretlek özvegy-fátyolodban,
Nehéz keserved melybe öltözött;
Bájlón mosolygsz, mert bár sorsod kemény,
Ei még a sír felett is egy remény.

És most isten veled, talán sokára,
Örökre tán, hazám, isten veled!
Rég eltűnt ismert bérczid kék határa,
S tovább siet vándorló gyermeked
Ha visszatérek, boldogúlva, hon,
Hadd lássam népemet virányidon!

1836.

AZ ÉLET FÁJA.

Ismertem én ifjú koromban
Egy fát, éltémnek kertiben,
Gyönyör között és bánatomban
Enyhet találék húsiben,
S mint fészkihez a kis madár,
Reá e szív pihenni jár.

Mert zölden áll, bár rég körülte
Eltűnt a kert s virágai;
Az ősz ez egyet elkerülte,
S tömötten állnak ágai,
S bár elveszett minden remény,
E fán még zöldet látok én

S a lomb között ezer virágot,
Pirúlva az ágak fölött,
S ha feltekintek, napvilágot,
Csillogva a levél között,
Hol fülmile csattogva szól
Elmúlt tavasznak bájiról.

»Ne nyulj a fához; szép gyümölcsce,
De elveszi nyugalmadat -
Így szóla isten édenébe'
Adámhoz - tartsd parancsomat,
Mert élted fája ez, s tövén
Tied csak egy, a zöld remény.«

Ah bús rege! - s talán valónak
Találom én is egykoron;
Ha majd a régen szomjazónak
Enyhülés int le ágidon,
Milyen gyümölcsöt adsz nekem,
Éltemnek fája, szerelem?

1837.

SZÖRNYEN SZÉP.

Miként Vesuv virágtakart tövében
Megrázva, most egyszerre ingadoz,
S tetőjén láng kitör s szilárd dűhében
A bájvirányon széjjeláradoz:
Ekkép remegsz te is, ha részegülve
Merész karom erősen átfogott,
S a szenvedély, mint láva, elterülve,
Arczod felett pirosan elfutott.

S miként a tenger kél, erős karával
Ha szélvész átkarolta árjait,

S a sziklafalra csap hullámzatával,
S fehér tajtékkal önti partjait:
Ekkép emelkedik melled dagadva,
Szélvész-hatalmú érzeményivel,
Míg végre könnyü leplén áthaladva,
Mint hab kiárad a fehér kebel.

S Vesuv ha áll lángoknak bíborában;
Ha tenger kél, mert szélvész fölveré;
Bár térdre hűll a nép bámúlatában,
Gyönyörrel néz a szép szörnyek felé:
Igy nézek én reád, ha szenvedélyek
Átdúlják lelkedet; ha veszni kell,
Mit bánom én! oly szépek a veszélyek,
Gyönyör között ha veszhet e kebel.

1837.

A KÍSÉRTET.

A kertben áll a rózsa
Pirúlva bájolón,
Nincs párja szép nemében
A lombos bokrokon.
Nincsen delibb a föld körén,
Tavasznak nincs édesb tömény.

S a lány jön a virághoz:
»Ah bájoló virág,
Mért vesznél ösmeretlen?
Hadd lásson a világ.«
A lomb elrejti kelyhedet,
Virúlj te itt szivem felett.

És ím a hölgy s a rózsa
Egymással mennek el,
Ez illatot lehelve,
Az vígan énekel.
S miként az illat a dal vegyül,
Gyönyörrel telt a táj körül.

De hő a lányka keble,
Nem jó pihenni ott,

Hol szív dobog szeretve;
S a rózsza hervadott,
Búsan lehajtja szép fejét,
Elillatozta életét.

De boszút áll halottan
Mosolygó gyilkosán,
Mint egy rém kóborolva
A szép arcok haván,
S bármerre fordul ellene,
Ott áll piros kísértete.

1837.

A VÁR ÉS A KUNYHÓ.

Áll grófi vár magányosan
A puszta bérczfokon,
Kőcímer a kapuk felett,
Zászlók a tornyokon;

S mélyen kerítik árkai
Sok százados falát,
Hová török s tatár erő
Nem leheté utát.

S egy kis lak áll a bércz alatt,
Zöld rétnek közepén,
Nyugalmasan fészket rakott
A gólya tetején;

Zöld a kerítés, kis falát
A dél sugáritól
Egy hársfa védi, födele
Nem nyúl ki ágiból:

De a magas tornyok felett
S a kisdud ablakon
Egy nap sugára játszadoz,
S mindent egy fénybe von.

S kéken terül a tiszta ég
A vár s kunyhó felett,

Egyképen mintha áldana
Urat s szegényeket.

* * *

Eljött az est, csikorgva nyílt
A tölgyfa várkapu,
S büszkén köszöntve lép elő
A deli úrfiu.

Arany kard csördül oldalán,
Dolmánya gyöngyözött,
S reszketve csillog drágakő
A nyuszt-kalpag fölött.

Eljött az est szép hajnala
S a kunyhó ajtaján,
Pirúlva, mint az ég, kijő
A szép jobbágy-leány.

Remegve lép s meg visszanez,
Megáll s tovább siet.
A völgyben nincs ily szép leány,
Világon sem lehet!

Ah, régen vár az ifiú
Erdő sötétiben,
Siet, siet a szép leány,
Keblen majd megpihen.

Szű szűn dobog, ott állnak ők
Hallgatva boldogan,
Eltűnt a vár s a kunyhó rég
Az éj homályiban.

Eltűnt a föld s a nagy világ,
A gyémánt s címerek,
Egy érzeménynek lángiban
Dobognak a szivek.

* * *

Magasan ül a büszke gróf
Várának termiben,
Arcza komoly, fehér haja,
A szív örömtelen.

S az ajtó nyílik és belép
A grófnak egy fia,

Egy földmives s egy szép leány
Vezetve általa.

»Atyám! - a deli ifju szól -
Add szent áldásodat,
Csak őt, csak őt szerethetem,
Csak érte él fiad.«

,Csak őt, csak érte?' - szól az agg,
S harag gyúl arczain -
,Mocskot, tudod, nem szenvedek
Ősimnek czímerin.'

»Mocskot nem szenvedek magam -
Szól a földművelő -
Nevem felett; leányomat
Mért csábitá el ő?«

,Itt függnek ősim képei -
A gróf szól - s címerek,
Nincs köztük egy is nemtelen,
S nem lesz, mig én leszek.

Nemzetségfám terjedten áll,
Áll ősim tereme,
A harczmezőn pihennek ők;
E faj hősök neme'.

Szól a jobbágy: »Velem leány!
Gróf úr, isten veled,
Erősen áll ez ősi vár,
S hires vitéz neved.

De voltak ősim nékem is,
Van nékem is hazám,
S a gróftul nem koldult kenyért,
Bármily szegény apám.

E hársat nézd, száz évivel,
Csekély lakom előtt,
Nemzetségfának ülteté
Ősöm a zöldelőt.

Felnőtt a fa, száz ágakat
Hajtott erős töve,
S hidd el, gróf úr, jobbágyod is
Gondol még ősire.

Ha ott ül estve s a mező
Kaszálva illatoz,
S az est harangja énekel,
Mint egy szentelt koboz:

A mult időkre gondol ő.
Miként te, hős uram,
S a nemtelen szemekből is
Megindul a folyam.

Mert voltak ősim nékem is
Hazáért vérezők,
S mert nem említéd tettöket,
Tán nem vitézek ők?

Bár ősidő hantja szépen áll
Ismert a harczmezőn,
A népnek hamva, büszke úr,
A por eldődidőn«.

A jobbágy szólt s büszkén kimegy,
Hol kis kunyhója áll,
De ah, szelid leánya ott
Nyugalmat nem talál.

S nyugalmat nem talál a gróf
Fia, sohajtozik:
A várban s a kunyhóban egy
Keserv uralkodik.

* * *

Ősz lett, a hársak zöldje hull,
A fecske elrepül,
Elszáradt lomb csörögve száll
A kis kunyhó körül.

S a büszke várnak tornyain
S a tölgy kapu felett
Búsan szállong gyászlobogó,
Szines zászlók helyett.

Csikorgva nyíl a várkapu
S kilép a gyászsereg,
Egy rézkoporsót visznek ők,
Rajt' festett címerek.

Nyílik a kunyhó ajtaja,
Fehér leányok ott,

Virágtakart földél alatt,
Kihozzák társokat.

Megállanak a zöld mezőn,
Uj sírgödör körül,
S a gróf s a jobbágy bánata
Egy könnyűvé vegyül.

Rög rögre húll, temetve ott
Két fájó szív pihen,
A gróf és a jobbágyleány
Egy sírnak mélyiben.

1837.

REMÉLJ!

MÁRIÁHOZ.

Reményed eltűnt, pusztán áll jövendőd;
Szólsz sóhajtva, s én elhiszem neked;
Mi könnyen ismer szenvedő kebelre,
Mi biztosan a szív, mely szenvedett!

S miként te, úgy szenvedtem én; szenvedtem,
Mit nem gyanít a zajgó néptömeg,
Fájdalmakat, melyekről nem beszéltem,
Bút, bánatot, mit ők nem értenek.

Mert, lám, szerettem én is szép napokban,
Szerettem hőn, hivebben nem lehet;
S én is csalódtam, s néma bánatomban
Én is elátkozám az életet.

S egy szív ha volt, mely szívemet megérté,
Mely értem érezett, egy hű kebel,
Már rég pihen, s a néma sír fölébe
Az elhagyott hiába térdepel.

Magam vagyok. Ifjú és elhagyatva
E nagy világon, hol szeretni kell.
Ki bánja ezt? ők sorsomat irigylik
S e pusztá fényt, nem ismert terhivel.

Oh hidd nekem, ha ajkaim mosolygnak,
S ha kedv derül fel néha arczomon,
Én bús vagyok, mert szívem nem felejthet,
Mert nem remélhet annyi sírokon.

Én bús vagyok; de te, ki még szerethetsz,
Kit gyermekek mosolyganak körül,
Ki jó maradtál, mondd, mért nem remélsz te?
Ki még szeretni tud, az még örül.

Oh nézd a rózsafát, téli napokban
Oly búsán áll, virágtalan, komor;
De zöld borítja újuló tavasszal,
És száz virágtól vídám a bokor.

S e szív, mely hajdan elragadva érze,
Mely forrt, feszült gyönyör érzelminél,
E szív ne vetné messze téli álmát,
Ne hajtna új virágokat? - Remélj!

1838.

A TOKAJI HEGY.

Egykor lángokat vetettél,
Ősz tető, most vesztegelsz,
És kiégett köveidben
Szőlő-fürtöket nevelsz.

Mégis jól tudod, mi voltál,
Híven érzed, a mit rég:
Régi lángod, régi fényed
Boraidban most is ég.

Képed ez, te árva nemzet,
Mely elvesztéd fényedet;
Oh, de mondd, hát könnyeidben
Lángol-e még szent tüzed?

1838.

A BEFAGYOTT VISZTULÁHOZ.

Eljött a tél s rossz napjaid,
Befagyta, szép folyó!
Jégláncz szorítja testedet
S fehér sírtakaró.

S kevélyen jár a gaz csoport
Szent árjaid felett,
Lábbal tiporva kínodat,
Felvágva kebledet.

Te némán állsz, s már hirdetik
Örök halálodat,
Már zsarnokid szined felett
Építik házukat.

De éjtszaka, ha némán áll
Az elhagyott határ,
Mozogni kezdnek habjaid.
Tavasz közelg-e már?

Közelg! Oh ébredj, nagy folyó!
Emeld hullámidat,
Im a mező már zölden áll,
Törd széjjel lánczidat.

És zúgj tovább örömtelin,
Győzelmed fényiben;
Nincs több, ki mostan merne még
Tiporni kebleden.

1838.

ÁLOM.

Egy álmodék régmúlt napokban,
Csodásan bájos s mélyen kínosat.

Magam valék, megnyílt az ég felettem,
Leszállt egy angyal fényes távolából,
S fejemre tett egy rózsakoszorút,
Oly illatot, olyan virágozót,

Hogy szívem nem bír gyönyörje terhét:
Szerelmet adtam, jó ifjú, neked, -
Így szólt az angyal, bájjal rám tekintve.

S míg ott ülék gyönyörnek érzetében,
Hervadni kezdtek a nyiló virágok,
A zöld levél sárgulva húllt alá,
S tövis-koszoru vérezé homlokom,
Hogy szívem már nem bírta kínja terhét:
Szerelmet adtam, jó ifjú, neked, -
Így szólt az angyal, búsan rám tekintve.

Oh álom volt a rózsa s a tövis,
Álom, mely többé vissza nem jövend.

1839.

A NAP MIKOR...

A nap mikor leáldozik,
Pirosan áll az ég határa, -
Mohács- s Budánál vérezél
Magyar! - hazádnak alkonyára.

Az éj ha jön, oly bús a táj
A kelő hold halvány világán, -
Mikor e honra éj borúlt
Félhold mosolygott pusztulásán.

De hajnal jó a hold után,
S ragyogva új nap kél egünkön; -
Leszállt a hold, s mért nem ragyog
Hát új nap ismét nemzetünkön?

1839.

MOLNÁRLEÁNY.

Szép a tavasz, ha visszajő,
S mint régi jó barát,

Elmúlt időklet emleget,
Ha új virágot ád.

És szép a rózsza, a piros,
Virágzó teljében;
De szebb még a molnárleány
A Tárca völgyében.

S szép nyárban esti éneked,
Te árva csalogány!
De szebben hangzik az öröm
A lányka ajakán.

Hisz az ifjú molnárlegény
Szerelmet esküszik,
Hogy őt szüretkor elveszi
S hív leszen akkorig.

De ah, hitetlen a legény,
Elhagyta kedvesét,
Eljött szüret s kiszúrta ő
A szép szemek nedvét.

S bár holdvilág éjfél felé
S a lilium halovány,
Százszorta haloványabb még
Őszkor a szép leány.

S mikorra tél lett, húll a lomb,
S a lombra húll a hó;
Fehér a tér, megállt a víz,
A csermely s a folyó.

De ah! nem állt meg semmi úgy
A Tárca völgyében,
Mint a molnárleány szive
Kihúllt hív keblében.

1839.

SZERENCSE S NYUGALOM.

Nyugodt a táj: a tél hófátyolával
Rég elborítá messze téreit,
A csermely áll, zajos hullámzatával

Nem mossa többé puszta partjait.
Nem suttog lomb a barna, görcsös ágon,
S mely rajta énekelt, a víg madár
Rég hallgat, s a kihalt, hideg világon
Virágtalan, de nyúgodt a határ.

Nyugodt, mig a tavasz első fuvalma
A csillogó mezőn végig futott,
Egy délen át a nap-meleg hatalma
A téli tájon győzve elhatott.
S im újra felriad ezer szavával
A nagy természet álmai után,
A csermely felzúg, olvadott havával
Patak rohan a hegynék oldalán;
A jéglepelt egy napnak olvadása
Elvonta, színlett nyugalom helyett
Feltűnt az elmúlt ősznek hervadása,
S a pusztaság a barna föld felett.

S a nyár ha jó virágos köntösében,
Mi bájló a messze láthatár;
A föld világosabb, zöld rejtekében
Gyönyörről énekel minden madár;
Az ágak nyögve föld felé hajolnak,
Nem birva többé édes terhüket;
A csermely zúg, virágok illatoznak,
S örömjaj tölti a természetet.

Örömjaj, - míg az ősz első ködével
Homályt borít a színes táj felett,
S téli halált hirdetve jégszelével,
Egyszerre elront annyi életet.
Sárgán lehull a lomb sötét tövéről,
Eltűnt az illat, a virágozás,
A fecske messze száll e bú helyéről,
S csak csend marad, csak őszi hervadás.

Elvíra! lám, ez keblünk nyúgodalma,
Ez a szerencse, melyről álmodál;
Azt feldulá egy nyájas nap hatalma,
Emezt egy dér - és elhervadva áll.
Biztos csak egy: sorsodnak változása,
Vész, ha pihensz, ha éldelsz, veszteség;
Minden tavasznak eljő hervadása,
És a nyugalmat vész követte még.

ELVÍRÁHOZ.

Szeretlek! - oh vagy mért ne mondanám ki,
Mit évekig kinosan érzék,
Mi szívem átka volt, szívem reménye,
Vigasztalóm, s mi által szenvedék!

Szeretlek! - Vagy nem hordozám-e eddig
Hallgatva súlyos bánatterhemet?
Vagy hallál egy panaszt? vagy csak gyanítád,
E szív hogy érted annyit szenvedett?!

Nem tűrhetem tovább. Mit eddig rejte,
Tovább nem bírja e szorúlt kebel,
A szív feljajdul hosszú bánatában,
A seb kitört, most hadd vérezzek el!

Oh én szeretlek! - Ajkaim kimondák,
Gördült a koczka, melyen éltem áll,
Úzz bár magadtól, veszszenek reményim,
Kimondhatám, - és te kihallgatál!

A bánatot, mely keblemet gyötörte,
Már nem magamba rejtve hordozom.
Ha bár érezve nem, megértve hangzik,
Nem hasztalan, mint eddig, bús dalom.

Te érteni fogod, ha elragadva
E lant keserveimről énekel,
Te érteni fogod ajkamnak átkát,
Megérteni, mért vérzik e kebel!

Megérteni, hogy ifiú koromban,
Hol annyi szép remény mosolyg felém,
Öröm helyett csak bánatot találván,
Csak a keserv gyönyörjét éldelém!

Megérteni e szívet bánatában,
A mit reméltem, s a mit szenvedek;
S ha majd a nép megindúl szózatomnál,
Titkon elmondani én értelek!

Oh, hadd remélnem! És ha jobb napokban
E vészhányt szív majd megpihenhetett,
Ha csak egy név maradt meg életemből,
S talán egy áldás sírhalmom felett;

Ha boldogabb utódok majd kivítták,
Miért korunk hiába küzködött,
S ha visszanéznek hálás érzetökben:
Tán megneveznek a dicsők között.

Vagy ha felejtés díja életemnek,
E gyermekábránd ha nem létesül,
S mint életemben elhagyatva álltam,
Úgy elhagyottság lesz a sír körül:

Te ne felejts el sírom éjjelében,
Gondolj reám, ha majd már nem leszek:
Czélom magas vala, bár el nem értem,
S dicső vagy névtelen - szerettelek!

1839.

ŐSZ.

Légy üdvözölve ősz, te föld halála,
Borult egeddel üdvözöllek én,
E szívhez illik bús napod homálya,
S e hervadás a messze föld színén.
Pusztán, mint téreid, áll életem.
Halálra intesz, üdvöz légy nekem!

Hervadva húll már a levél a fáról,
És elszállt a virágok illata:
Igy tűn el az öröm, csak múlt bujáról
Meg nem feledkezik a szív soha.
Oh hullj levél, majd nyugtot ad e föld;
Ha veszve a remény, mit ér a zöld?

Mit ér a dal nekem a zöld berekben,
Ha csak elmúlt vigalmaimra int,
Hogy én is hittem egykor emberekben,
S hogy minden eltűnt, gyermek álmakint,
S éltemből egy maradt: a fájdalom,
És az, mire taníta, bús dalom.

Dalom, mely mint az ősz a hársfa ágít,
Szinesre festi végreményimet;
Miért irígyled? Elvevé virágít,
És pusztán hagyta ifju életemet.
Lehúll a lomb, ha oly szinezve áll,
Közelve csak szebbíti a halál.

Miként legszebb a nap végső sugára,
Legcsillogóbb a hajnal csillaga:
Úgy önti báját a költő dalára
Tikkasztó élte nyájas alkonya.
Órája elmult, megnyeré a bért:
Öröm helyett a fonnyadó babért.

1839.

EGY ÚJSZÜLÖTT GYERMEK HALÁLÁRA.

Alig jött s már is elhagyott,
A kit úgy vártatok,
Szerelmeteknek gyermeke; -
Szülék, ne sírjatok!

Édes a hosszú nyugalom,
Bár percnyi lét után:
Nem jó nekünk a föld színén,
Alatta jobb talán.

Hisz azt, mi életünkbe' szép,
Ő már élvezte itt:
A napnak meleg sugarát
S anyjának csókjait.

1840.

MAHOLNAP SÍR TAKARJA.

Maholnap sír takarja

Elfáradt szívemet...

Ne sírjatok, barátim,

Füves hantom felett.

Nem volt oly könnyü életem,

Mint mások képzelék;

Higyjétek, jobb volt nékem,

Hogy jókor elmenék.

Láttátok-é tavaszkor

Az olvadt hóvizet,

Mely vígan csörgedezve

A völgy felé siet?

Hogy' csillog-villog árja,

Mi vígan cseng zaja,

S felette hány szivárvány

Von ívet partira.

De jőjétek, ha nyár lesz

S a víz elszáradott,

S nézzétek csak az útat,

Hol árja elfutott.

Hány s milyen akadályok,

Sziklák mindenfelől,

S mig fenn csillogni látszott,

Mily küzködés belől.

Im képe életemnek:

Felszíne csillogó,

De oh, ha azt tudnátok,

Mit rejt e szép folyó!

1841.

A MULT.

Ne bámuld azt, ha sokszor,

Bár boldoggá tevéd,

Bús hangok töltik ismét
Költődnek énekét.

A múltat el nem törli
Boldog jelen soha:
Az is fáj, a mit elvett,
Az is, mit meghagya.

1842.

BOLDOGSÁG.

Boldog az, ki e világon
Senkit nem szeret,
Élvez, mit az élet nyujta,
Élvez és megvet.

Ím az élet szép s mosolygó
Völgyen s bérczeken,
Száz gyönyört találsz, csak egy kell,
Egy: légy szívtelen.

Fogd körül erős karokkal
Lángtelt hölgyedet,
Éldeld ajki édes csókját,
Bird szerelmedet.

S ha e nyájas hang, mint mások,
Téged megcsala,
Mért kesernél? Az, mit birtál,
Szép s való vala.

Nemde édes, bárha fonnyad,
Rózsád illata,
Hő napod habár lenyugszik,
Nemde szép vala?

És ha hölgyed, az imádott,
Hitszegő talán,
Egykor birtad lángszerelmét,
Szíved mit kíván?

Birtad - birtuk s boldogíta,
Mért kesergenénk?

A jövőt más kor vezérli,
De a múlt miénk.

És miénk, mit nyájas kézzel
Nyujt a pillanat;
Szép az élet, mért teremtsünk
Bús ábrándokat.

Éldelj hát és zárd magába
Gyenge szívedet;
Boldog az, ki e világon
Senkit nem szeret.

1842.

TANÁCS.

Oh nézd a tölgyet, erős gyökerével
A földből szíja élte nedveit,
De felfelé hajt minden erejével,
S az éghez nyújtja lombos ágait.

Így tégy te ember, kit e földhöz kötnek
A sors, s ezer szükség vas karjai;
Bár innen élsz, ez nem elég körödnék,
Magasabbak küzdelmed céljai.

Áldást a szív csak így terjeszt körére,
Egész pályánk hasznos csak így lehet:
Miként nagyobb árnyékot vet földjére
A tölgy, mennél magasbra nőhetett.

1845.

ÉN IS SZERETNÉM...

Én is szeretném nyájasabb dalokban
Üdvözleni a szép természetet,
Ábrándaimnak fényes csillagokban
S bimbók között keresni képeket.

Én is szeretnék kedvesem szemérről
Enyelgve és busongva dallani,
S nyájas arczáról, jég-hideg szivérről
Érzékenyen sok szépet mondani.

Én is szeretném lángoló szavakkal
Dicsérni ősz Tokajnak tűzborát,
Szabály szerint kimért zengő sorokban
Megénekelni a magyar hazát.

De engem fölver nyájas képzetimből
Komoly valónak súlyos érczkara;
Fajom keserve hangzik énekimből,
Dalom nehéz koromnak jajszava.

Mit ezrek némán túrva érezének,
Eltölti égő kínnal lelkemet;
Mért bámulod, ha nem vidám az ének
S öröm helyett csak bűt ébreszthetett?

Mig gyáva kor borúl hazám fölébe,
Én szebb emlékivel nem gúnyolom;
Mig égő könny ragyog ezrek szemébe',
Szelíd örömről nem mesél dalom.

Miként az aeol-hárfa viharokban
Feljajdul a magas tetők felett:
Úgy zeng a dalnok bús dalt bús napokban,
Ki várna tőle nyájas éneket?

Ha éji vész borítja látkörünket,
Villámokért sohajt a tévedő;
Ha régi bánat kínozza szívünket
Nem könnyeket kér-e a szenvedő?

S ilyen legyen dalom: egy villám fénye,
Egy könny, kimondva ezrek kínjait;
Kit nem hevít korának érzeménye,
Szakítsa ketté lantja húrjait.

1846.

KLÁRI DALA.

Miért dobog, miért feszül,
Miért zajog, miért örül
Ma ekként kebelem?
Hisz' a világ nem változott,
Nincs új virág, új csillagot
Sehol nem lát szemem.

Te eljövél, és szívemet,
Mint nap ha kél a bércz felett,
Sugár hatotta át.
Olyan sötét volt életem,
Most üdv a lét, a szerelem
Elűzte bánatát.

De jaj nekem, ha elhagyál!
Mint ha a nap nyugodni száll,
Éj földné léteimet.
A szerelem napom vala,
S egy napnak nincs két hajnala:
A szív egyszer szeret.

1846.

PANASZOK.

Az ágon függ remegve
A zöld levél,
Körülte vígan szállong
Az esti szél.

„Mért kell lekötve lennem? -
Sohajtozik -
Zöld a mező s rajt minden
Virágozik.

De én az ághoz kötve
Csak rab vagyok,
A szép mezőn veled nem
Szállonghatok'.

S a szellő átsuhanva
A rét felett,
Magával visz egy száraz
Falevelet.

„Mért kelle elszakadnom -
Szól bús szava -
A törzsről, hol az élet
Oly szép vala?!”

Kit elragadt tövéről
A végezet,
A földön nem talál az
Más nyughelyet’.

1847.

MOHÁCS.

Eldődeink siralmas harczhelyén,
Zöldebb a fű Mohácsnak mezején;
Több illat tölti a virágokat,
S a gazda, mondják, szebb kalászt arat.

E földet hősök vére áztatá,
Azért küld Isten ily áldást reá;
Mert szent határ az s pusztá nem lehet,
Hol honfiszív honáért vérezett.

Oh ne sirasd meg annak végzetét,
Ki a hazáért adta életét!
Édesen alszik anyja kebelén,
S áldások őrzik csendes nyughelyén.

Mely a hazáért élt, a hű kebel,
Földjét termékenyítve hamvad el;
És szelleme a sír körül marad,
Tettekre intvén az utódokat.

1847.

A TÓHOZ.

Tó, mi nyugton áll vizednek
Messzenyúló tüköre;
S nemde hányszor felriasztott
Már a vésznek vad keze!

Színeden a holdvilágnak
Képe úszik s csillagok; -
S hányszor verték partjaidat
Felzavart sötét habok!

Sajkák lejtnek könnyü úton
Most a zöld partok felé; -
S hány hajós látott dühödben,
Mely sajkáját széttöré!

Boldog tó, a vész ha átment,
Nem zavarja színedet!
Boldog szív, mely elfelejti,
A mit egykor szenvedett!

1847.

OH LENNÉK FELHŐ...

Oh lennék felhő, mely a kék egen
Merengve száll bújával csendesen,
Keblet kitarja, száraz tájakat
Termékenyít és mindig fenn marad,
Fenn, míg a hosszú pályán átfutott,
S a tiszta éggel egygyé olvadt.

Vagy lennék vész, dühöngő fergeteg,
Mely égen barna felhőt kergetek,
Melynek szavára minden felriad,
Mely mindent széttép, mindent elragad;
S ha majd a földön rontva átröpült,
Végzetlen tengeren elcsöndesült.

Vagy lennék tölgy, a melyt a vész lever,
Mely lombos ágival földön hever,
Melyet, mint évekig zöldelve állt,

A végső percz is még zölden talált,
És anyja keblén hűn hervadhat el,
Mig végre tiszta láng emészti fel.

Vagy lennék féreg, melynek látköre
Egy fának árnyán túl nem terjede,
Melynek, hogy éljen, csak egy nap jutott,
Csak egy korányt és alkonyt láthatott.
Lennék bármi - felhő vagy fergeteg,
Féreg vagy tölgy - csak ember ne legyek!

1847.

VÉGRENDELET.

Ha majdan átfutottam
Göröngyös útamat,
S hova fáradtan érek,
A sír nyugalmat ad:

Márvány szobor helyébe,
Ha fenmarad nevem,
Eszméim győzedelme
Legyen emlékjelem.

S ha majd kijötök néha
S megálltok síromon,
Zengjétek el a legszebb
Dalt néma hantomon.

Magyar dalt, lelkesítőt,
Melynél a szív dobog,
Tán halva is megértem,
S keblem hevűlni fog.

És sírjatok egy könnyet
Barátotok felett:
Dalt érdemelt, mert költő,
Könnyet, mert szeretett.

1848.

A ZÁSZLÓTARTÓ.

I.

Gyásztérein Mohácsnak
Meggzúnt a nagy csata,
Tört vérték s fegyverek közt
Fekszik sok dalia.

S hol annyi bátor küzdött,
Oly sok szű vérezett,
Az esti szellő sóhajt
A gyászmező felett.

Ébren csak egy vitéz még
Az ezerek közül;
Romján a dúlt hazának
Csak ő tekint körül.

Vér foly le homlokáról,
Széttörve fegyvere,
Egész csak még a zászló, -
Ezt tartja hős keze.

Ezt tartja és körülnéz,
Számítva társait:
És lám egy sem hiányzik,
Mind, mind jelen van itt.

Ki reggel véle jött el,
Mind megmaradt helyén -
Kebélben mély sebekkel,
Szenny nélkül fegyverén.

S ő föltekint az éghez:
»Légy áldva Istenem!
Sok bajnokunk veszett el,
De Árpád népe nem.

A nép, mely ily csatát vesz,
Mely halni így tudott,
Feltámad még a sírból
S még egyszer élni fog«.

Így szól, és most tovább megy
A pusztult téreken;
Már csak lépése hangzik
S a táj csendes leszen.

II.

Mély völgynek rejtekében
Áll egy magányos lak,
Fölötte zúg a fenyves,
Alatta a patak.

A völgy körül a Mátra
Magaslik ég felé,
Miként ha nagy falával
Nyugalmát védené.

Felette tiszta égnek
Borúl el kárpita,
Áldásként öntve fényét
A völgy virágira.

S mig lenn a messze síkon
Naponként harc zajog,
E tájnak nyugodalmát
Csak ha a lomb susog -

Zavarja, - s zúgó csermely
S madárcák éneke.
Itt élt régmúlt napokban
Egy tisztelt remete.

Nyugodtan, mint e bérczek,
Tisztán, miként ege,
S magányban, mint a csermely,
Így folyt el élete.

Hajdan, ifjabb korában,
A dalia nevét
Jól ismeré az ellen,
S hatalmas fegyverét.

S a hon, mely nem felejtí
Győzelmes bajnokát,
Sokszor babérral fűzé
Körül hős homlokát.

De hogy leszállt Mohácsnál
E honnak csillaga
S nem volt miért csatázzon
A bátor dalia:

E völgy nyugodt körében
Rejté el bánatát;
Szívét a bú emészti,
A rozsdá jó vasát.

Most agg, hosszú napokban
Sok évek folytak el;
Haja galamb-fehér lett, -
Nyugodtabb a kebel.

S miként ha hó takarja
A hervadt téreket,
Csak itt-ott áll egy kóró
A jég-lepel felett:

Úgy hosszú életének
Nehéz keservibül
Csak itt-ott még egy emlék,
Mely néha felmerül.

De ha távol falukból
A nép hozzája jött
S az agg letérdepelve
A feszület előtt,

Éghez emelt kezekkel
Könyörgé istenét,
Hogy el ne hagyja veszni
Letiprott nemzetét;

Hogy el ne hagyja veszni
A szép magyar hazát,
Hogy el ne hagyja veszni
Nagy Árpád magzatát:

Akkor sejdíti néha
Az ájtatos tömeg,
Hogy bár e fej megőszült,
Hogy bár e kéz remeg, -

De egyiránt még ifjan
Hevül ez agg kebel,
Szemén a könnyek érte
Még nem apadtak el.

III.

Igy múlt a hosszú élet;
Kifáradt a kebel,

Mit rég sejdít, most érzi:
Hogy végre menni kell.

S kiket sokszor szavával
Vigasztalt bú között
Még egyszer összegyűjti
A kis kunyhó körött.

»Oh légyetek üdvözölve
Még egyszer, jámborok,
Kik terhes életemnek
Baráti voltatok.

E hosszú földi pályán
Végig kísértetek,
Oh légyetek üdvözölve
Utolszor, hív sereg!

Egy kincset rejt e kunyhó.
Mig ifjabb volt karom,
Megtédtem; éltem eltelt;
Most már rátok bízom«.

Igy szól, s megy kunyhájába
S egy zászlóval kilép;
Terhétől karja reszket;
Bámulva áll a nép.

»Im kincsem! szebb napokban
Királyom bízta rám, -
Közötte száz veszélynek
Mohácsnál hordozám.

S sok évig a kunyhóban
Őriztem kincsemet.
Im itt van, szenny nem érte
E szentelt színeket.

Büszkén lobog, mint egykor
Győzelmeink alatt;
Sok elveszett Mohácsnál
De zászlónk megmaradt.

Mátyás fényes lakában
A félhold ül Budán,
S új zsarnokok jöhetnek
A zsarnokok nyomán:

De míg e zászló meglesz
S élnek emlékeink,
Nem fognak eltiporni
Győzelmes ellenink.

A hosszú éj után a
Napnak kell jönie,
És a korány fuvalma
Főlébred majd vele.

S ha kéz lesz, mely e zászlót
Fel bírja tartani,
E szellő a redőket
Ki fogja bontani.

És újra kardot fognak
Az elszokott kezek,
Melyek lánczot viselve
Megerősbültének.

S megtisztul a töröktől
Budának szent fala
És újra ön-hazánk lesz,
Mi börtönünk vala.

De hol van, a ki tartsa
Vészek között, a kéz?
Hol van, ki védni bírja
Zászlónkat, a vitéz?«

Szólt - s ím, a mint körül néz,
Száz kar emelkedik
És száz ajakról egy szó - - -
Mind, mind ajánlkozik:

»Kevés egy élet, egy kar,
E terhet hordani,
De mindnyájunkra bízzad
S meg fogjuk tartani«.

S a melyet elbocsáta,
Száz kéz ragadja meg
A zászlót, s most közöttük
A nép felett lebeg.

Ő látja, s megnyugodva
Csukódik bé szeme;
Hisz zálogát jövőnknek
Jó kézbe tette le!

1863.